

УДК 355.1

Юрій РЕПЛО,
доктор військових наук, професор,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського, м. Київ

Сергій ТАРАСОВ,
Центральний науково-дослідний інститут
Збройних Сил України, м. Київ

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ВПЛИВУ КОРУПЦІЙНИХ ЗАГРОЗ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДГОТОВКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

У статті обґрунтовано систему показників впливу корупційних загроз на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах; запропоновано пріоритетність корупційних ризиків за напрямками їх вияву, етапами збройного конфлікту та ієрархічним рівнем військового формування (тактичним, оперативно-тактичним, оперативно-стратегічним).

Ключові слова: корупція, корупційні ризики, корупція у збройних конфліктах.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Корупція у секторі безпеки і оборони, де є сприятливі умови для її появи, зростання та поширення, загрожує ефективності підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах [1]. Військовим формуван-

© Репло Ю., Тарасов С.

ням, які виконують свої завдання в умовах існування корупції, дуже важко досягти успіху, особливо в умовах відсутності чітких рекомендацій (інструкцій) щодо її виявлення та запобігання їй. Більш того, як свідчать результати роботи Женевського центру демократичного контролю над збройними силами [2], чітких процедур щодо визначення та попередження корупційних загроз у збройних конфліктах на міжнародному рівні також не визначено.

Результати досліджень [3] свідчать, що попри велику кількість нормативно правових актів з питань боротьби з корупцією рівень корупції в Україні у період з 2007 по 2015 роки залишається високим. Крім того, у більшості людей відсутнє чітке розуміння поняття корупції – корупція сприймається лише у грошовому еквіваленті або у вигляді хабара [3]. Що стосується збройних сил, то для успішного виконання завдань за призначенням у збройному конфлікті за умови наявності корупційних ризиків виникає потреба у завчасному виявленні та ідентифікації корупційних ризиків та у запобіганні їх негативним наслідкам. Проте на теперішній час в органах управління силових структур сфери оборони та безпеки відсутні дієві механізми запобігання причинам та умовам, які сприяють виникненню та поширенню корупції в конфліктному середовищі [4].

З огляду на це виникає потреба у дослідженні особливостей корупційних загроз у сфері оборони та безпеки, можливих наслідків та зниження їх впливу на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах.

Більш того, обраний напрям дослідження тісно пов'язаний з реалізацією Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки [5] та Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2015–2017 роки [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. На міжнародному рівні дослідженням питань протидії корупції займаються Офіс ООН з питань боротьби з наркотиками та злочинністю (Глобальна програма проти корупції) [7], Женевський центр демократич-

ного контролю над збройними силами [2] тощо. Крім того, важливе значення у боротьбі з корупцією у сферах безпеки і оборони мають дослідження, які проводить міжнародна неурядова організація Transparency International. Її глобальна програма у секторі безпеки і оборони “Оборона проти корупції” (“Defence Against Corruption”) [8; 9] спрямована на скорочення корупції та зміну ставлення до проблем корупції у сферах оборони та безпеки.

Важливе значення у боротьбі з корупцією мають дослідження міжнародних експертів Філіппа Флурі (Philipp Fluri, Світовий банк), Адріана Кендрі (Adrian Kendry, НАТО), Саймона Ланна (Simon Lunn, Офіс ООН), Марка Паймана (Mark Pym, TI) та інших. Проте аналіз джерел корупційних ризиків та їх наслідків саме у секторі оборони можна знайти лише у дослідженнях Transparency International [10].

Помітний внесок у дослідження проблеми корупції зробили й вітчизняні науковці: Є. Д. Скулиш [10], О. Д. Маркеева [11], Г. П. Леліков [1], Ю. Є. Репіло [12; 13] та інші. Однак їх дослідження були спрямовані на загальну структуру та механізми реалізації антикорупційної політики в державних установах. Завдання вивчення особливостей корупційних загроз у сфері оборони та безпеки до кінця не вирішені. Аналіз корупційних ризиків, що впливають на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах, взагалі не проводився.

З метою оцінювання корупційних загроз у збройних конфліктах, на нашу думку, доцільно визначити особливості виникнення корупційних загроз у збройних конфліктах та розробити методику оцінювання ефективності підготовки та застосування військових формувань у воєнних конфліктах з урахуванням корупційних загроз.

З урахуванням цього, метою статті є обґрунтування системи показників впливу корупційних загроз на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати досліджень [15] свідчать, що для успішного виконання військовими формуваннями завдань за призначенням у збройних конфліктах за умови

наявності корупційних ризиків виникає потреба у завчасному виявленні та ідентифікації корупційних ризиків та у запобіганні їх негативним наслідкам.

На перший погляд може здаватися, що зміст такого явища, як корупція, є простим і зрозумілим. Однак насправді це не так. Корупція може мати багато різних виявів. Для чіткого визначення корупційних ризиків у сфері оборони і безпеки необхідні:

класифікації корупційних ризиків, на основі якої будуть формулюватися різні проблеми корупції у сфері оборони і безпеки;

аналіз і оцінка, які дадуть відповіді на питання, що з цих проблем існують і які з них є найбільш небезпечними.

Як уже зазначалося, значних успіхів у дослідженні корупційних ризиків у сфері оборони та безпеки було досягнуто міжнародною організацією Transparency International (далі – ТІ), яка розробила комплекс показників для визначення корупційних ризиків у зазначеній сфері [8]. Цей комплекс включає 29 типів корупції та умовно поділений на п'ять загальних категорій.

Під час розробки зазначеного комплексу ТІ було зроблено акцент на створенні універсальної моделі для її використання на міжнародному рівні, без урахування національних особливостей. Більш того, розгляд категорії “міжнародні операції” не охоплює весь спектр операцій з підтримання миру та безпеки, а є лише його складником. Крім того, міжнародні операції розуміють застосування національного персоналу та контингенту поза межами держави, а в умовах сьогодення дуже важливо розглядати та вивчати корупційні ризики під час проведення збройного конфлікту і в самій державі.

Для формування уявлення про особливості корупційних загроз, які впливають на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах, запропоновано такі загрози класифікувати за критеріями відповідних типів і категорій та звести їх сукупність у систему показників корупційних загроз (рис. 1), яка допоможе краще орієнтуватися у різних проблемах корупції та слугуватиме основою для здійснення власного аналізу.

Запропонована система показників корупційних загроз умовно поділена на п'ять загальних категорій залежно від конкретних типів корупції, а саме:

корупційні ризики, пов'язані з організаційними аспектами функціонування збройних сил за умов воєнного конфлікту;

корупційні ризики, пов'язані з функціонуванням системи контролю;

корупційні ризики у воєнно-політичному аспекті;

корупційні ризики, пов'язані з державними закупівлями;

корупційні ризики, пов'язані з безпосередньою участю в операціях.

Рис. 1. Система показників корупційних загроз, що впливають на ефективність підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах

Цей комплекс є дієвим інструментом для початку роботи з відповідних питань всередині міністерства оборони або окремих видів збройних сил. Він дає загальне уявлення про те, які проблеми належать до цієї сфери, і яким має приділятися найбільша увага.

Для подальшого вивчення корупційних загроз та визначення їх впливу на ефективність підготовки та застосування збройних сил у збройних конфліктах пропонується зробити аналіз основних етапів розвитку та протікання конфлікту.

У динаміці конфлікту доцільно виділити три етапи, кожен із яких має конкретні періоди (рис. 2) [14].

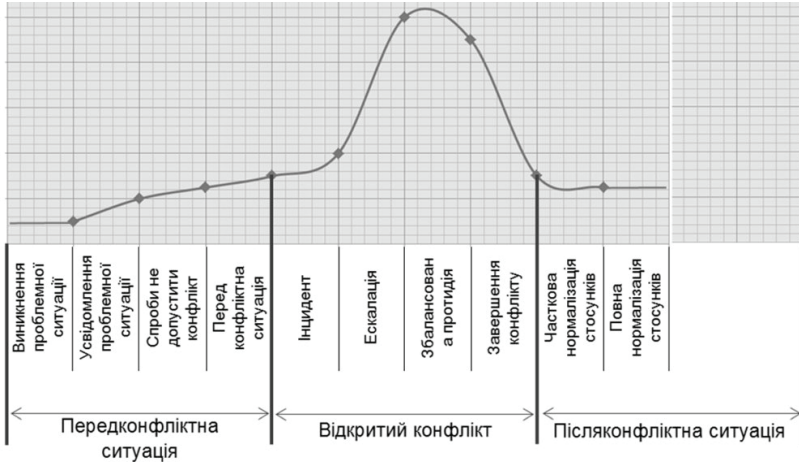

Рис. 2. Основні етапи та періоди розвитку збройного конфлікту

I етап (передконфліктна ситуація) включає такі періоди: виникнення об'єктивної проблемної ситуації; усвідомлення об'єктивної проблемної ситуації суб'єктами взаємодії; спроби сторін розв'язати об'єктивну проблемну ситуацію неконфліктними способами; виникнення передконфліктної ситуації. Перехід до іншого етапу відбувається у разі невирішення проблемної ситуації неконфліктними способами.

II етап (відкритий конфлікт) називають конфліктною взаємодією чи власне конфліктом. Він охоплює: інцидент; ескалацію конфлікту; збалансовану протидію; завершення конфлікту. Завершення конфлікту полягає в переході від конфліктної протидії до пошуку вирішення проблеми і припинення конфлікту за будь-яких умов.

III етап (післяконфліктна ситуація) включає два періоди: часткову нормалізацію стосунків опонентів і повну нормалізацію стосунків. Повна нормалізація відносин настає в момент усвідомлення сторонами важливості подальшої конструктивної взаємодії.

Отже, кожен етап протікання збройного конфлікту має свої особливості за ступенем напруженості стосунків між її учасниками та характером застосування збройних сил. Своєю чергою це створює особливі для кожного етапу умови для появи, існування та розвитку корупційних ризиків. Відповідно до розробленої системи показників корупційних загроз у збройних конфліктах було розроблено набори показників корупційних ризиків за етапами збройного конфлікту (рис. 3).

Рис. 3. Пріоритетність корупційних ризиків за напрямками їх вияву, за етапами та рівнями збройного конфлікту

Зазначений набір корупційних ризиків розроблено за трьома етапами та рівнями збройного конфлікту (тактичний, оперативнотактичний, оперативнотактичний). Зазначена система показників корупційних загроз у збройних конфліктах може бути використана для аналізу та виявлення корупційних ризиків за етапами збройного конфлікту з подальшим обґрунтуванням механізму їх попередження.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті проведено аналіз корупційних загроз у конфліктному середовищі, було

розроблено їх класифікацію за відповідними типами і категоріями та запропоновано систему показників корупційних загроз. Крім того, обґрунтовано пріоритетність корупційних ризиків за напрямками їх вияву, за етапами та рівнями збройного конфлікту.

Перспективами подальших досліджень може бути розробка методики оцінювання ефективності підготовки та застосування військових формувань у збройних конфліктах з урахуванням впливу на них корупційних загроз, що базується на методі нечітких множин.

Список використаної літератури

1. Леліков Г. Державно-політичні та соціально-економічні аспекти боротьби з корупцією / Г. Леліков, О. Оболенський // Вісник УАДУ. – 1998. – № 2. – С. 16–22.
2. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі : збірник прикладів (компендіум) позитивного досвіду. – Женева : Центр демократичного контролю над збройними силами, 2010. – 384 с.
3. Стан корупції в Україні: Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень 2007, 2009, 2011 та 2015 р. / Київський міжнародний інститут соціології. [Електронний ресурс]. – К. : [PDF], 2014. – Режим доступу : kiis.com.ua/.../Corruption%20Ukraine%202015%20UKR.pdf
4. Антикорупційна діяльність у Міністерстві оборони України : матеріали тез виступів на першому міжнар. антикорупційному тижні, 23–27 листопада 2015 р. / Міністерство оборони України. – К. : НУОУ : Науковий центр запобігання та протидії корупції. – 2016. – 160 с.
5. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/>
6. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2015–2017 роки : наказ Міністерства оборони України від 30 липня 2015 року № 374 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/>
7. UN Anti-Corruption Toolkit: The Global Program Against Corruption / UN Office of Drug Control and Crime Prevention [Electronic source]. – CICP, 2002. – Available at : <http://www.unodc.org/pdf/crime/toolkit/f1tof7.pdf>.

8. Марк Пайман. Будівництво цілісності, виховання доброчесності та боротьба з корупцією у сфері оборони й безпеки : 20 практичних реформ / Марк Пайман. – Лондон : Транспаренсі Інтернешнел УК, 2011. – 112 с.

9. Офіційний сайт організації Транспаренсі Інтернешнел Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ti-ukraine.org>

10. Скулиш Є. Д. Корупція в Україні: основні напрями протидії в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Є. Д. Скулиш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – 2007. – № 17. – Міжвід. наук.-досл. центр. – Режим доступу : <http://mndc.16mb.com>

11. Маркеєва О. Д. Корупція в Україні: національні та міжнародні засоби протидії [Електронний ресурс] / О. Д. Маркеєва // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – 2005. – № 12. Міжвід. наук.-досл. центр. – Режим доступу : <http://mndc.16mb.com>

12. Тарасов С. В. Можливість виникнення та існування корупційних загроз у системі вищої військової освіти / Ю. Є. Репіло, С. В. Тарасов // Суч. інф. технології у сфері безпеки та оборони. – 2015. – № 1 (22). – С. 157–165.

13. Tarasov S. Threats assessment review in higher military education system / Y. Repilo, S. Tarasov. – London, TI (UK), 2013. – 30 p.

14. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Ємельяненко, В. М. Петюх, Л. В. Торгова, А. М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 315 с.

15. Розробка критеріїв оцінки ефективності заходів щодо запобігання корупції в сфері безпеки та оборони / Ю. Є. Репіло, С. В. Тарасов, І. В. Троцький // Звіт (проміжний) НДР “Парасолька”. – К. : НУОУ, 2016. – 76 с.

Стаття надійшла до редакції 8.09.2016

Репило Ю., Тарасов С. Система показателей влияния коррупционных угроз на эффективность подготовки и применения воинских формирований в вооруженных конфликтах

В статье обоснована система показателей влияния коррупционных угроз на эффективность подготовки и применения воинских формирований в вооруженных конфликтах; предложена приоритетность коррупционных рисков по направлениям их проявления, этапам вооруженного конфликта и иерархическим уровням военного формирования (тактический, оперативно-тактический, оперативно-стратегический).

Ключевые слова: *коррупция, коррупционные риски, коррупция в вооруженных конфликтах.*

Repilo Yu., Tarasov S. **System of impact indicators of corruption threats on the effectiveness of military forces training and deployment in armed conflicts**

The system of impact indicators of corruption threats on the efficiency of military forces training and deployment in armed conflicts has been grounded in the article; the corruption risks priority according to their display areas, armed conflict stages and military formation hierarchical level (tactical, operational-tactical, operational and strategic) have been suggested by the author.

Keywords: *corruption, corruption risks, corruption in armed conflict*